

М. А. Андрєєв,
аспірант, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

DOI: 10.32702/2306-6806.2018.10.68

ФІНАНСУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРОДУКТІВ ЯК ПРОГРЕСИВНА ФОРМА ДЕРЖАВНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

М. Andreev,
PhD student, Kyiv national university of trade and economics

FINANCING THE PRODUCTION OF INTELLECTUAL PRODUCTS AS A PROGRESSIVE FORM OF PUBLIC INVESTMENT

Статтю присвячено фінансовому забезпеченню виробництва інтелектуальних продуктів за рахунок державних інвестицій. Розкрито сутність інтелектуального потенціалу нації, який повинен бути спрямований на створення необхідних умов для стабільного примноження та розвитку інтелектуальної власності як найвищої і найпрогресивнішої форми економічних відносин у ринкових умовах. Встановлено, що реалізація інтелектуального потенціалу вітчизняної економіки можлива за умови інтелектуальної діяльності суспільства. Визначено, що узагальнюючою формою інтелектуальної діяльності є інтелектуальний продукт. В роботі розкрито його зміст, види та ознаки. Окреслено джерела фінансування виробництва інтелектуальних продуктів. Установлено, що фінансування за рахунок державного бюджету, у вигляді державних інвестицій у розвиток інтелектуального продукту може стати одним із головних джерел фінансування. Також в роботі розглянуто інші методи фінансування виробництва продуктів інтелектуальної власності. Узагальнено, що у сучасній Україні, незважаючи на наявний арсенал методів підтримки інтелектуальних продуктів, діяльність держави в цій сфері має незначні масштаби та низьку ефективність.

The article is devoted to financial support of production of intellectual products at the expense of state investments. In order to improve the current economic situation, society should seek new sources of growth. One of such sources may be the development of intelligent products. In the thesis the essence of intellectual potential of the nation is revealed. The dynamism, magnitude and sustainability of the development of the intellectual sphere is now becoming a decisive factor for increasing the competitiveness of the economy, ensuring economic growth, raising the standard of living of the population, defense, technological and environmental security. The intellectual potential should be aimed at creating the necessary conditions for the stable growth and development of intellectual property as the highest and most progressive form of economic relations in market conditions. It is established that realization of intellectual potential of the domestic economy is possible under the condition of intellectual activity of the society. It is determined that a generalizing form of intellectual activity is an intellectual product. The work reveals its content, types and attributes. It has been established that all kinds of intellectual products combine the fact that they are the realization of ideas, thoughts and images that have been expressed in an accessible, perceptible, concrete, objective form, which implies the possibility of reproduction. The sources of funding for the production of intellectual products are outlined. It has been established that financing from the state budget, in the form of state investments in the development of intellectual property, can become one of the main sources of financing. Also, other methods of financing the production of intellectual property products are considered in the paper. It is generalized that in modern Ukraine, despite the existing arsenal of methods for supporting intellectual products, the state's activity in this area is negligible and low efficiency.

Ключові слова: інтелектуальний продукт, інтелектуальна діяльність, інтелектуальний потенціал, фінансове забезпечення, державні інвестиції.

Keywords: intellectual product, intellectual activity, intellectual potential, financial support, public investment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

За всі роки незалежності Україна не змогла наростити обсяги національного виробництва 90-х років ХХ ст. Головною причиною такого становище є те, що вітчиз-

няна економіка не чутлива до інновацій. На сьогодні і досі залишається ситуація, при якій майже 50 % ВВП становить експорт, це багаті природні ресурси, дешева некваліфікована робоча сила та зношені, застарілі, але

отримані майже за безцінь основні засоби, створені за часів СРСР. Україна виробляє, але в недостатній кількості інтелектуального продукту. Якщо ситуація не зміниться в найближчий час, то Україна так і залишиться відсталого країною з низьким рівнем життя. Саме тому питання фінансування виробництва інтелектуального продукту набуває сьогодні стратегічного значення.

ОСТАННІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПУБЛІКАЦІЇ

Окремі аспекти фінансування виробництва інтелектуальних продуктів як форми державних інвестицій частково висвітлюються у працях зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких В. Базилевич, І. Невінчаний, Т. Голубева, С. Бондаренко, А. Чухно, А. Прохоров, Г. Ступнікер та ін. Однак, окремі його напрями потребують більш глибокого вивчення, що формує актуальність дослідження.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз фінансування виробництва інтелектуальних продуктів за рахунок державних інвестицій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах сьогодення, з урахуванням економічної ситуації, зрозуміло, що для поліпшення економічної ситуації суспільство повинно шукати нові джерела зростання. У свій час такими джерелами стало винайдення парового двигуна, залізниця, автомобіля, телефону, літака, комп'ютера і, насамкінець, Інтернету. Зараз центрами такого зростання можуть стати новітні біотехнології, нанотехнології тощо. Для роботи таких центрів необхідно використати інтелектуальний потенціал нації.

Цю тезу підтверджують і загальносвітові тенденції: по-перше, найважливішою частиною національного суспільного багатства стає інтелектуальний продукт; по-друге, господарська діяльність все більш перетворюється на процес безперервних інтелектуальних нововведень; по-третє, конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів, виживання цілих галузей і держав безпосередньо залежать від здатності сприймати і виробляти інтелектуальний продукт; по-четверте, особливе значення у подоланні кризи і відтворенні економіки набуває феномен інтелектуальної власності, тобто власності на інтелект, інтелектуальну діяльність та інтелектуальний продукт.

Динамізм, масштабність і стійкість розвитку інтелектуальної сфери нині перетворюється для будь-якої країни у вирішальний чинник підвищення конкурентоспроможності економіки, забезпечення економічного зростання, підвищення рівня життя населення, оборонної, технологічної та екологічної безпеки [1].

Отже, сьогодні на перший план виходить теза про те, що реформування та економічний підйом вітчизняного виробництва повинні базуватися на глибоко продуманій, грамотній економічній політиці у сфері використання інтелектуального потенціалу вітчизняної економіки, спрямованості на створення необхідних умов для стабільного примноження та розвитку інтелектуальної власності як найвищої і найпрогресивнішої форми економічних відносин у ринкових умовах [1].

Реалізація інтелектуального потенціалу вітчизняної економіки можлива за умови інтелектуальної діяльності суспільства. Слід зазначити, що узагальнюючою формою інтелектуальної діяльності є інтелектуальний продукт — представлена на матеріальних носіях інформація, яка містить нове знання, що є результатом інтелектуальної творчої праці. Таким чином, найзагальніше визначення інтелектуального продукту — нові знання, передані у вигляді інформації. Щодо науково-технічної інтелектуальної творчості — це об'єктивні знання про природу, матеріальну діяльність людини у різних її про-

явах; щодо художньо-мистецької творчості — це суб'єктивне сприйняття та відображення внутрішнього світу людини, навколишнього середовища, інших людей. Результати інтелектуальної праці набувають споживчої цінності, є корисними, придатними для задоволення людських потреб, що є важливою ознакою товару як фундаментальної категорії ринкової економіки. Матеріальний носій творчої праці виступає як річ і може передаватися у власність іншим особам, водночас сам результат творчої праці (нематеріальне благо) належить його творцю і може використовуватися іншими людьми лише за згодою автора.

Всі види інтелектуальних продуктів поєднує те, що вони є реалізацією ідей, думок та образів, що одержали своє вираження у доступній для сприйняття конкретній, об'єктивній формі, що припускає можливість відтворення. Матеріально-речовою основою (тобто об'єктивованою у будь-якій формі) інтелектуального капіталу є інтелектуальні продукти, що характеризують різноманітні результати інтелектуальної діяльності. Інтелектуальним продуктом "...є не тільки матеріальний продукт, але і духовний" [2].

Нові знання, ідеї, технології, створені у процесі інтелектуальної діяльності, не тільки стають теоретичною основою виготовлення інтелектомісткої продукції, а й накопичуються як культурна спадщина, інтелектуальне багатство людства. У майбутньому саме вони можуть стати основою нових ідей, розробок, відкриттів. Частина інтелектуальних продуктів фіксується у фонді знання людства — це відноситься до того нового знання, що було створено в минулому і дійсність якого доведена практикою. На нашу думку, інтелектуальний продукт — це економічне благо, яке не тільки виражає його конкретну корисність для конкретних споживачів на ринку, але й володіє суспільною корисністю у вигляді накопичених людиною наукових знань. "Накопичення та розповсюдження знань призводить до загального підйому суспільної свідомості та культури народу, змінюючи його світогляд, побут, відношення до природного середовища" [3].

Таким чином, продуктам інтелектуальної праці притаманна певна специфіка щодо трактування традиційного набору властивостей ринкових товарів:

- 1) товари і послуги, які створюються на основі кодифікованого знання, є унікальними, водночас можливість їх безмежного тиражування породжує ринок гомогенної продукції, що адекватно реагує на динаміку попиту і пропозиції;
- 2) інтелектуальні продукти є ідеальними, суб'єктивними, пов'язаними з конкретними особистостями, водночас вони мають певне матеріальне втілення, доступну для інших людей об'єктивну форму, що сприяє їх реалізації;
- 3) інтелектуальні продукти, що є результатом науково-технічної діяльності, мають короткий життєвий цикл, підлягають швидкому моральному зносу;
- 4) для інтелектуальних продуктів поняття відтворення трансформується у поняття тиражування унікальних результатів творчої праці, при цьому витрати виробництва інтелектуальних продуктів і витрати на їх тиражування не збігаються між собою;
- 5) незалежно від того на якій мові, носіях, у якій формі представлені та розтиражовані інтелектуальні продукти, вони завжди мають конкретних творців — авторів ідей;
- 6) для інтелектуальних продуктів непридатними є традиційні вимірники ринкової цінності, витрати виробництва, граничної корисності тощо.

Ознаки інтелектуального продукту представлені на рисунку 1.

В інформаційному суспільстві результати інтелектуальної діяльності відіграють пріоритетну роль, займаючи істотну частку в суспільному продукті. Якісних перетворень зазнає не лише виробнича сфера, а й рин-

кові відносини, оскільки поряд з традиційними об'єктами обміну з'являються нові, що мають специфічні риси та унікальні властивості.

На думку сучасних дослідників, результати творчої інтелектуальної діяльності можна поділити на такі групи:

1. **Форменні інтелектуальні продукти** — результати творчої людської діяльності, для яких важливе значення має форма втілення (наприклад, унікальні твори мистецтва). Відособлення цих продуктів ґрунтується на самому факті їх створення і не потребує додаткових дій.

2. **Змістовні інтелектуальні продукти** — результати творчої людської діяльності, для яких важливого значення набуває не стільки форма, скільки зміст. Як правило, такі продукти мають прикладний, утилітарний характер, їх відособлення потребує певних дій, пов'язаних з проведенням експертизи та спеціальної реєстрації.

З погляду дослідження інтелектуальної власності результати творчої діяльності поділяються на три великі групи:

- об'єкти літературно-художньої власності;
- об'єкти промислової власності;
- засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг.

Але все це потребує певної фінансової допомоги. Фінансування інтелектуальних продуктів повинно бути перевагою держави, яка свідомо бере на себе зобов'язання щодо фінансування, оскільки на цьому капіталоємному і неприбутковому етапі інноваційного процесу для приватного сектору відсутні вагомі стимули інвестування власного капіталу.

Для того, щоб зменшити навантаження на видаткову частину бюджету та підвищити рівень фінансування науки України перед державою стоїть завдання пошуку джерел фінансових ресурсів для покращення рівня фінансового забезпечення такої сфери. Думки економістів та вчених щодо основних таких джерел розходяться. При цьому виділяють такі основні шляхи фінансування науки та наукових досліджень:

- фінансування за рахунок державного бюджету;
- фінансування з приватного сектору;
- фінансування за допомогою філантропів;
- використання міжнародної допомоги.

Саме фінансування за рахунок державного бюджету, у вигляді державних інвестицій у розвиток інтелектуального продукту може стати одним із головних джерел фінансування.

Державні інвестиції — це частина національного доходу у вигляді коштів державного бюджету та місцевих бюджетів, які вкладають в економіку для розвитку виробництва та соціальної сфери з метою забезпечення сталого економічного зростання. В умовах ринкової економіки основна частина державних інвестицій здійснюється у вигляді інвестиційних проектів, які мають адресну спрямованість. У системі державного регулювання інвестиційної діяльності інвестиційний проект — це пакет документів, які всебічно характеризують процес вкладення інвестиційних ресурсів з визначенням практичного значення для інвестора в економічному, соціальному чи екологічному аспектах. Економічні проекти, які вимагають державного інвестування, як правило, пов'язані з розвитком пріоритетних еко-

Рис. 1. Ознаки інтелектуального продукту

номічних напрямів, що мають загальнонаціональне значення.

Необхідність державної допомоги у фінансуванні проектів зі створення, оновлення або збільшення інтелектуальних продуктів пояснюється зокрема таким [4]:

- приватний бізнес рідко витрачає кошти на здійснення фундаментальних досліджень через їх значну тривалість та непередбачуваність результатів;
- приватний сектор часто не має достатніх коштів для проведення масштабних наукових досліджень;
- існують сфери, де держава несе особливу суспільну відповідальність або де переважає державна форма власності, зокрема йдеться про медицину, освіту, енергозбереження, природоохоронну, військову, аерокосмічну діяльність тощо.

Окрім прямого фінансування, держава може застосовувати методи непрямого фінансування. Зокрема йдеться про спрощення процесів реєстрації економічних суб'єктів, які здійснюють інвестиції в інтелектуальний капітал, про надання їм пільг при кредитуванні або оподаткуванні, спрощення процедур, пов'язаних із захистом їх прав на об'єкти інтелектуальної власності, надання безкоштовних консультацій з економічних та правових питань, подальше розширення та вдосконалення інноваційної інфраструктури тощо.

У цілому відповідно до Закону України "Про інноваційну діяльність" від 4 липня 2002 р. № 40-IV суб'єктам інноваційної діяльності для виконання ними інноваційних проектів може бути надана фінансова підтримка шляхом (Про інноваційну діяльність [5]):

- а) повного безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) пріоритетних інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету;

б) часткового (до 50 %) безвідсоткового кредитування (на умовах інфляційної індексації) інноваційних проектів за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

в) повної чи часткової компенсації (за рахунок коштів Державного бюджету України, коштів бюджету Автономної Республіки Крим та коштів місцевих бюджетів) відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам та іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційних проектів;

г) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проектів;

д) майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків відповідно до Закону України "Про страхування".

Але у сучасній Україні, незважаючи на наявний арсенал методів підтримки інтелектуальних продуктів, діяльність держави в цій сфері має незначні масштаби та низьку ефективність.

Таким чином, нині основними завданнями держави є: виділення пріоритетних напрямків наукових досліджень та фінансувати їх, створення сприятливих умов для залучення коштів вітчизняних господарюючих суб'єктів та іноземних партнерів, забезпечення цільового використання коштів, направлених на проведення досліджень, все це дозволить країні покращити розвиток інтелектуального продукту.

ВИСНОВОК

Джерелами фінансування виробництва інтелектуальних продуктів на сьогодні можуть виступати державний бюджет, приватний сектор, допомога філантропів, міжнародна допомога.

Серед цих форм фінансування саме важливу роль відіграють державні інвестиції в інтелектуальний продукт, які здійснюють фінансування в інтелектуальний продукт, мають пільги при кредитуванні або оподаткуванні, спрощення процедур, пов'язаних із захистом їх прав на об'єкти інтелектуальної власності, надання безкоштовних консультацій з економічних та правових питань, подальше розширення та вдосконалення інноваційної інфраструктури тощо.

Але, незважаючи на наявний арсенал методів підтримки інтелектуальних продуктів, діяльність держави в цій сфері має незначні масштаби та низьку ефективність. Одна з головних причин цієї ситуації полягає в тому, що інвестиції в інтелектуальні продукти поступаються інвестиціям у владу і за термінами окупності, і за ступенем ризику, а часто і за рівнем прибутковості. Тому тільки докорінні зміни дозволять збільшити фінансування виробництва інтелектуальних продуктів за рахунок державних інвестицій.

Література:

1. Жарінова А.Г. Інтелектуальна власність — основа підйому економіки України в умовах світової економічної кризи / А.Г. Жарінова // Часопис Київського університету права. 2008. — № 4.

2. Кондрашова-Діденко В.І. Інтелектономіка: сутність, структура, особливості розвитку / В.І. Кондрашова-Діденко // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. — 2005. — Вип. IV. Економічні науки. Ч.1. — С. 7—17.

3. Климов С.М. Інтелектуальні ресурси общества / С.М. Климов. — СПб.: Знание, 2002. — 197 с.

4. Управление инновационными проектами: учеб. пособие / Под ред. проф. В.А. Попова. — М.: ИНФРА-М, 2009. — 336 с.

5. Закон України № 40-IV від 04.07.2002 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

References:

1. Zharinova, A.H. (2008), "Intellectual property is the basis for the recovery of Ukraine's economy in the context of the global economic crisis", Chasopys Kyivskoho universytetu prava, vol. 4.

2. Kondrashova-Didenko, V.I. (2005), "Intellectonomics: essence, structure, peculiarities of development", Naukovyi visnyk Chernivets'koho torhovelno-ekonomichnoho instytutu KNTEU. Ekonomichni nauky, vol. IV, no.1, pp. 7—17.

3. Klymov, S.M. (2002), Yntellektualnye resursy obshchestva [Intellectual resources of society], Znanye, St.Petersburg, Russia.

4. Popov, V. L. (2009), Upravlenye ynnovatsyonnyy proektamy [Management of innovative projects], YNFRA-M, Moscow, Russia.

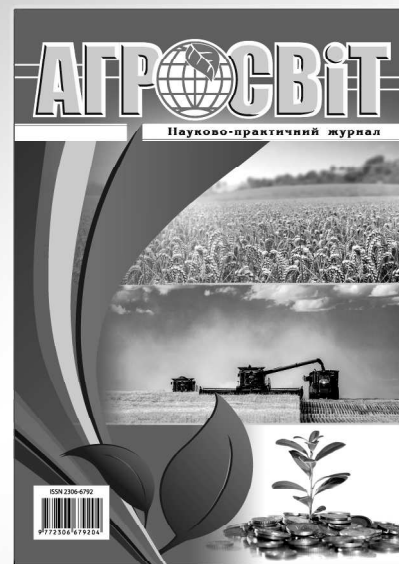
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2002), The Law of Ukraine "On Innovation Activity", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (Accessed 20 Sept 2018).

Стаття надійшла до редакції 05.10.2018 р.

АГРОСВІТ

www.agrosvit.info

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Видання включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІКИ